

7. Polikhun N. Interactive Programs for the Development of Research Activity of Gifted Students // Publishes of International Conference of Education, Research and Innovation, Madrid (Spain). – 15th–17th of November, 2010. – P. 3902–3907.
8. Postova K. H. Psykholohichni umovy rozvytku doslidnytskykh zdibnostei obdarovanykh pidlitkiv [tekst] : dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.07 / K. H. Postova. – Kyiv, 2016. – 280 s.
9. Tadeiev P. O. Obdarovanist i tvorchist osobystosti : amerykanskyi pidkhid [tekst] : monohrafiia / P. O. Tadeiev. – Ternopil : Navch. kn.-Bohdan, 2008. – 240 s.
10. Teslenko V. V. Pedahohichna systema rozvytku tvorchoi obdarovanosti shkoliariv : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / V. V. Teslenko; Luhan. derzh. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Luhansk, 2000. – 16 s.
11. La main a la pate La main a la pate [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fondation-lamap.org/en/international>. – Title on the screen.
12. Pollen [Electronic resource]. – Access mode: https://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/web2-blagotinsek_en.pdf. – Title on the screen.

УДК 37.013.75

Лідія Ткаченко,
м. Київ

ГОТОВНІСТЬ УЧНІВСЬКОГО Й УЧИТЕЛЬСЬКОГО КОНТИНГЕНТУ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Рассмотрена проблема готовности участников учебно-воспитательного процесса к социализации средствами Интернет-технологий. Исследователи-теоретики проблематики готовности к педагогической деятельности делают упор на операционном аспекте готовности, в то время, как в условиях стремительного развития информационно-коммуникационных технологий и быстроменяющихся социально-экономических обстоятельствах современной жизни насущными в подготовке учителя являются мотивационный и социально-психологический аспекты. Именно эти составляющие профессиональной подготовки учителя позволят ему поддерживать высокий уровень профессионализма, достигать целей в развитии учащихся, нахождении зон педагогического влияния и социализации учащихся в предпочтительном направлении. Практическая сторона проблемы готовности учителя к социализации средствами Интернет-технологий лежит в той же плоскости. Учителя не учитывают мотивационный и социально-психологический аспекты во взаимодействии с учащимися в учебно-воспитательной работе, поэтому в основном и не используют средства Интернет-технологий.

Ключевые слова: социализация, Интернет-технологии, проблема готовности учителя.

The article considers the problem of readiness of participants of the educational process to the socialization of the means of Internet technologies. The researchers of the problem of readiness for the pedagogical activities focus on the operational aspects of readiness, at a time when the rapid development of information and communication technologies and rapidly changing socio-economic circumstances of modern life pressing in teacher training is motivational and socio-psychological aspects. It is these aspects of teachers ' professional training will allow him to maintain a high level of professionalism to achieve the goals in the development of students, location of zones of pedagogical influence and socialization of students in the preferred direction. The practical side of the problem of readiness of the teacher to the socialization of the means of Internet technologies lies in the same plane. The teacher's work does not take into account the motivational and socio-psychological aspects in interacting with students in educational work, so basically do not use Internet technologies.

Key words: socialization, Internet technologies, the problem of readiness of the teacher.

Одним із головних шляхів розвитку вітчизняної освіти є збереження наукового потенціалу педагогіки і психології, а також удосконалення на основі інноваційних технологій. Посилення вимог до компетентності випускника загальноосвітнього навчального закладу підвищує вимоги до рівня навчально-виховного процесу, а отже до рівня професійної компетентності вчителя. Суттєву значущість у реалізації професійних і особистісних домагань учасників навчально-виховного процесу відіграє такий чинник, як соціалізація особистості.

Сучасне суспільство має високий рівень інформатизації і застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та приватному житті. Водночас відбувається стихійна соціалізація дітей (учнів) в Інтернет-середовищі, під час якої рефлексивно формуються мотиви й цілі використання WWW, а також спонтанно засвоюються життєві принципи, смисли тощо.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі є обов'язковим, оскільки вони є складовою сучасної інфраструктури економіки й виробництва, а також суттєвим фактором розвитку суспільства загалом і соціалізації особистості зокрема.

Мета статті полягає в тому, аби з'ясувати готовність учнівської і учительської аудиторії до використання Інтернет-технологій у процесі соціалізації. Практична частина наших розвідок полягає в узагальненні результатів опитування учнів-старшокласників, а також учителів, що працюють з учнями старших класів. Для опитування було застосовано анонімне анкетування; результати представлено за допомогою методу описової статистики.

Передусім з'ясуємо, що ми розумітимемо під готовністю до використання Інтернет-технологій у навчально-виховному процесі.

Питання готовності до педагогічної діяльності розглядало чимало дослідників (Г. Бєленька, Т. Жаровцева, Н. Кічук, С. Литвиненко, А. Ліненко, В. Нестеренко, О. Пехота, Т. Танько, В. Шахов та ін.), кожний з яких обґрунтовував підхід до педагогічної підготовки, привертаючи увагу до певного з аспектів професійної готовності. Узагальнюючи, зазначимо, що вони визначали готовність до професійної педагогічної діяльності як синтетичне соціально-педагогічне явище, що містить індивідуально-психологічні якості особистості та

професійно-педагогічні компетентності (як сказали б ми нині), які сукупно забезпечують здійснення педагогічної діяльності на високому рівні. На думку дослідників, готовність як якісне утворення виникає у процесі певної діяльності.

Готовність як набуття й розвиток компетенцій (компетентнісний підхід) у системі педагогічної освіти й неперервної педагогічної освіти є предметом наукового розгляду багатьох науковців – І. Бежа, Н. Бібік, А. Богуш, С. Гончаренка, В. Калініна, О. Кучай, Н. Нагорної, С. Сисоєвої та ін. Так, І. Гавриш окреслює готовність до інноваційної професійної діяльності як інтегративну якість особистості вчителя, що виявляється в діалектичній єдності всіх структурних компонентів, властивостей, зв'язків і відносин; складне особистісне утворення, що є умовою і регулятором успішної професійної діяльності вчителя [3]. А. Ліненко розуміє готовність як цілісне утворення, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування [5]. С. Литвиненко визначає готовність до соціально-педагогічної діяльності як результат професійно-педагогічної підготовки, інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення [6]. О. Пехота, досліджуючи готовність до професійного саморозвитку, представляє феномен як складноструктуроване утворення, яке забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного професійного саморозвитку майбутнього вчителя [8]. Г. Троцько, вивчаючи готовність майбутніх педагогів до виховної діяльності, визначає цей феномен як цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самовдосконалюватися [11].

Психологічний підхід ми подамо у викладенні С. Максименка, який окреслює готовність до діяльності наступним чином. Це стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, що забезпечують виконання певної діяльності. У психології виокремлюють кілька аспектів готовності до діяльності:

- а) операційний – володіння певним набором способів дії, знань, умінь і навичок, а також можливості набуття нового досвіду в межах певної діяльності;
- б) мотиваційний – система спонукальних якостей щодо певної діяльності (мотиви пізнання, досягнення, самореалізації тощо);
- в) соціально-психологічний – рівень зрілості комунікативної сфери особистості, вміння здійснювати колективно розподілену діяльність, уникати деструктивних конфліктів тощо;
- г) психофізіологічний – готовність систем організму діяти в даному напрямі. Кожний стан готовності до діяльності визначається сполученням різних факторів, що визначають різні рівні, аспекти готовності. Залежно від змісту діяльності та умов її здійснення провідним може стати один із таких аспектів [2].

З наведених визначень зрозуміло, що готовність фахівця-педагога – це складне особистісне утворення, що повно або частково включає операційний аспект готовності до педагогічної діяльності – педагогічні компетентності для здійснення навчальної діяльності. Можна припустити, що психофізіологічний аспект не є предметом уваги, оскільки *a priori*

сприймається як обов'язковий та наявний, а отже пропущений за замовчуванням. Два інші аспекти – мотиваційний і соціально-психологічний, які є надзвичайно важливими у професійній діяльності вчителя, не знаходять адекватного відображення у теоретичних розробках і визначеннях готовності до педагогічної діяльності.

Таким чином, готовність до соціалізації засобами Інтернет визначаємо як компетентність у здійсненні вмотивованої педагогічної комунікації зі застосуванням можливостей Інтернет-технологій, доступних у конкретних умовах навчально-виховного процесу з метою цілеспрямованого виховання особистості.

Розглянемо проблему соціалізації особистості. Цьому важливому аспекту становлення особистості приділено багато уваги, зокрема українськими дослідниками Т. Алексєєнко, Т. Басюк, О. Безпалько, А. Капською, І. Пінчук, С. Толстоуховою, Н. Лавриченко, С. Савченком, С. Харченком, В. Цибю та ін.

Соціальна педагогіка як наука, визначає своїм предметом педагогічні аспекти соціалізації і соціального розвитку особистості, процеси соціального виховання, підтримки досягнутих і відновлення втрачених соціальних характеристик особистості. За цим О. Безпалько [1] виокремлює наступні базові поняття соціальної педагогіки: соціалізація, соціальне виховання, соціальне середовище, адаптиція, соціальний розвиток, корекція, соціально-педагогічна профілактика, реабілітація, соціально-педагогічна підтримка, соціальний супровід.

Ми розуміємо соціалізацію особистості, за А. Капською, як «двосторонній взаємобумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, що передбачає її включення в систему суспільних відносин як шляхом засвоєння соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість» [9]

Особливості процесу соціалізації, які дають змогу відмежувати його від цілеспрямованого виховання особистості, що здійснюють різні інститути суспільства, в тому числі й школа, полягають у наступному:

- 1) відносна стихійність цього процесу, що характеризується не завжди передбаченим, цілеспрямованим впливом середовища;
- 2) механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності і спілкування особистості, взаємодії її з мікро- і макросередовищем;
- 3) зростання відповідно до етапів дорослішання самостійності особистості щодо вибору соціальних цінностей і орієнтирів, середовища спілкування, якому віддається перевага [там само].

Відомо, що сучасні діти рано починають використовувати різноманітні електронні пристрої, цікавляться гаджетами та застосовують їх у повсякденній діяльності. Гаджет – це практично необмежений доступ завдяки мережі Інтернет до будь-якої (чи практично всієї, що є в мережі) інформації, що може цікавити, чи випадково потрапити на очі дитині. Отже, соціалізація триває стихійно, оскільки є практично неконтрольованою ні з боку сім'ї, ні з боку навчального закладу.

Проте активне застосування інформаційно-комунікативних технологій під час навчально-виховного процесу з боку педагогічного колективу навчального закладу може змінити

ситуацію на краще. Формування медіаграмотності [7], застосування можливостей WWW для отримання додаткової або нової інформації, спрямування інтересів учнів до самопізнання та самореалізації зі залученням Інтернет-технологій сприятиме бажаній соціалізації старшокласників і набуванню відповідної компетентності.

Опитування серед учнів старших класів (10–11 класи загальноосвітніх шкіл різних типів – традиційних, спеціалізованих, гімназій, ліцеїв) дало змогу отримати наступні дані щодо: *мети* у використанні Інтернету й відповідного розподілу часу; думок щодо *місця* Інтернету в *їхньому житті* (або чи зміниться якість життя без Інтернету), а також щодо *місця й ролі* Інтернету в *житті людини*. Опрацювавши масив даних, ми отримали такі результати. Старшокласники (100 %) щоденно використовують Інтернет. Трохи більше, ніж половину часу, проведеного в Інтернеті, вони присвячують спілкуванню (53 %). Трохи більше п'ятої частини часу, проведеного в мережі, старшокласники витрачають на навчання (22 %). Таку опцію як «отримання новин», що становить 9 %, можна зарахувати до часу, витраченого на розвиток особистості. Решту часу (16 %) вони відводять на розваги (пошук і скачування картинок, мелодій та ігор для телефона, ігри та розваги, перехід із сайту на сайт без особливої мети) (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл часу, проведеного старшокласниками в Інтернет-мережі

№	Мета використання	Частка часу, проведеного в Інтернет-мережі (%)
1	Спілкування	53
2	Отримання новин	9
3	Пошук інформації для навчання	22
4	Пошук і скачування картинок	3
5	Скачування мелодій та ігор для телефона	3
5	Ігри та розваги	8
7	Перехід із сайту на сайт без особливої мети	2

Результати опитування старшокласників про їхню думку щодо ситуації зникнення Інтернету продемонстрували наступне. Приблизно третина (29 %) оцінює ситуацію зникнення Інтернету як катастрофу. Як втрату цінного джерела інформації характеризують зникнення Інтернету практично дві третини опитаних (65 %), і лише 44 % стверджує, що постраждає їхнє навчання. Шкодують за цікавим дозвіллям 42 % опитаних. Третина старшокласників зазначила, що їм стане самотньо (32 %). Цікавою й оптимістичною є думка більше як чверті (29 %) учнів старших класів про те, що вивільнений час буде гарною компенсацією за можливість перебувати в Інтернет-мережі. Майже п'ята частина (18 %) опитаних зазначила, що зникнення Інтернету ніяк не вплине на їхнє життя (табл. 2).

Розглянемо ставлення учнів старших класів ЗНЗ до місця й ролі Інтернету у зв'язку зі соціалізацією. Близько третини опитаних зазначає про такі позитивні моменти використання Інтернету, як: компенсація дефіциту компетентного та доброзичливого спілкування (29 %), поява завдяки Інтернет-спілкуванню нового рівня ділового й особистісного співробітництва (26 %), можливість активного висловлення думки та участі в ухваленні

Таблиця 2

Розподіл відповідей старшокласників щодо ситуації зникнення Інтернету

№	Варіанти відповідей щодо ситуації зникнення Інтернету	Частка опитаних, згодних зі твердженням (%)
1	Мені навіть важко уявити подібну катастрофу	29
2	Без спілкування в Інтернеті мені стане дуже самотньо	32
3	Мій досуг стане значно менш цікавим	42
4	Постраждає моє навчання	44
5	Я втрачу цінне джерело інформації	65
6	Час, що вивільниться, буде мені гарною компенсацією	29
7	Це практично ніяк не вплине на моє життя	18

рішень (29 %), відчуття приналежності до більш передового у технологічному та інформаційному відношенні співтовариства (32 %), можливість повніше реалізувати свої інтелектуальні, комунікативні й творчі здібності (38 %), а також свідчення, що робота в Інтернеті сприяє розвитку особистості (41 %) (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей старшокласників щодо місця й ролі Інтернету в житті людини

№	Варіанти тверджень	Частка опитаних, згодних зі твердженням (%)
1	Робота в Інтернеті сприяє діловому успіху	59
2	Інтернет для мене не більш як зручний спосіб інформаційного обміну	41
3	Інтернет є для мене основним джерелом нових знань	53
4	Інтернет дає змогу бути в курсі питань, що мене цікавлять	91
5	Інтернет дає змогу відпочити й відволіктися від щоденних справ	76
6	Інтернет дозволяє людині повніше реалізовувати свої інтелектуальні, комунікативні й творчі здібності	38
7	Працюючи в Інтернеті, відчуваєш приналежність до найбільш передового у технологічному й інформаційному відношенні співтовариства	32
8	Під час роботи в Інтернеті неминуче виникають непотрібні контакти	20
9	За умов роботи в Інтернеті саме по собі складається нове коло спілкування	53
10	Робота в Інтернеті віднімає купу часу й відволікає від інших справ	26
11	Деякі партнери по Інтернету стали моїми друзями	56
12	Робота в Інтернеті сприяє розвитку особистості	41
13	Інтернет для мене є цінним завдяки можливості активно висловлювати свою думку та брати участь в ухваленні рішень	29
14	Мене приваблює можливість анонімної роботи в Інтернеті	20
15	Для мене важливо, що робота в Інтернеті передбачає допомогу більш компетентних користувачів новачкам, виводить ділове й особистісне співробітництво на новий рівень	26
16	Застосування Інтернету веде до того, що звичайне спілкування частково втрачає свою привабливість	32
17	Інтернет дає змогу компенсувати дефіцит компетентного та доброзичливого спілкування, що виникає у сучасному суспільстві	29
18	Мене по-справжньому цікавить лише мережеве спілкування	29

Показовими є дані щодо думки старшокласників про роботу в Інтернеті як фактор отримання нових знань (53 %), формування нового кола спілкування (53 %), знайдення нових друзів з кола партнерів по Інтернету (56 %), сприяння діловому успіху (59 %), можливості бути в курсі всіх питань, що цікавлять (91 %) (табл. 3).

Отже, для старшокласників, які стовідсотково користуються Інтернетом, WWW та по-слуговуються можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, усе це є надзвичайно важливим чинником їхньої соціалізації – від отримання нових знань до самоствердження та самореалізації.

Наведені дані свідчать про сильний мотиваційний складник діяльності старшокласників в Інтернет-середовищі, а також про достатньо сформовану соціально-психологічну складову їхньої Інтернет-активності. Отже, учні старших класів значною мірою орієнтовані на соціалізацію в Інтернет-середовищі і вбачають у цьому переваги порівняно із традиційними способами.

Розглянемо, як використовують можливості Інтернет-технологій учителі. Опитування учителів надало можливість отримати такі дані. Усі учителі (100 %), які працюють з учнями старших класів, використовують Інтернет постійно. Пошук матеріалів для роботи здійснюють 94 % учителів. Дві третини опитаних (65 %) використовують Інтернет для спілкування й листування. Близько половини з опитаних в Інтернеті шукає розваги (47 %). Майже п'ята частина (18 %) учителів, що брали участь в опитуванні, використовує можливості Інтернет з іншою метою (покупки тощо) (табл. 4).

Розподіл відповідей учителів щодо використання Інтернету (%)

Таблиця 4

Як часто користується Інтернетом			Мета використання			
Інколи	Постійно	Не користується	Пошук матеріалів для роботи	Спілкування, листування	Розваги	Інше
0	100	0	94	65	47	18

З огляду на продемонстровану вчителями комп'ютерну грамотність ми вправі очікувати, що за умови зацікавленості обох суб'єктів навчально-виховного процесу в Інтернет-технологіях (про це свідчать відповідні цифри отриманих даних), учителі активно застосовують Інтернет-технології і у навчальному процесі, та у виховному (тобто у цілеспрямованій соціалізації). Отримані дані свідчать про інше. Переважна більшість (82 %) учителів вважає, що співпраця із застосуванням Інтернет-технологій сприяла б покращенню результатів навчання, а порівняно невелика кількість (18 %) учителів це заперечує. Натомість використовують Інтернет-технології у навчально-виховній діяльності лише 6 % учителів

і 4 % зазначили, що використовують інколи. Переважна більшість (90%) не використовують Інтернет-технології у навчально-виховній діяльності (табл. 5).

Таблиця 5

**Розподіл відповідей учителів щодо використання Інтернету
в навчально-виховній діяльності (%)**

Чи вважаєте, що співпраця із застосуванням Інтернет-технологій сприяла б покращенню результатів навчання?			Чи використовуєте Інтернет-технології у навчально-виховній діяльності?		
Так	Ні	Інше	Так	Ні	Інколи
82	18	–	6	90	4

Отже, маємо зробити такий висновок: переважно вчителі (94 %) використовують Інтернет-технології, задовольняючи власні професійні потреби, і лише незначна кількість (6 %) з них застосовують Інтернет-технології для задоволення потреб учнів у навчанні й соціалізації, тобто у суттєво переважній більшості випадків не застосовують.

Повертаючись до аспектів готовності до діяльності (операційний, мотиваційний, соціально-психологічний і психофізіологічний), зазначимо, що дані проведеного дослідження свідчать про такі недостатньо розвинені складники готовності учителів до застосування Інформаційних технологій, як мотиваційний та соціально-психологічний.

Нагадаємо, що «до інститутів соціалізації належать як ті установи, організації, основним завданням яких є соціалізація індивідів, так і ті, для яких виконання цього завдання є побічним. До перших належать освітні дошкільні установи, середні та вищі навчальні заклади, до других – решта інституцій, що так чи інакше впливають на соціалізацію» [4]. Йдеться про те, що представники педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів не можуть не застосовувати найбільш затребуваного учнями, а отже й найбільш впливового за таких обставин, засобу – Інтернет-технологій. Учитель, який прагне відповідати певному професійному рівню, має враховувати й дотримуватися вимог суспільства до використання Інтернет-технологій, адже, за висловом А. Капської, «саморегуляція особи можлива не всупереч суспільству, а завдяки йому, тобто через засвоєння та творче використання різноманітного соціального досвіду» [10].

Таким чином, у сучасному навчально-виховному процесі склалася ситуація, коли її суб'єкти (і учителі, й учні) використовують Інтернет-технології з урахуванням особистих потреб. Проте вчителі не застосовують Інтернет-технології для цілеспрямованої соціалізації, зокрема старшокласників. Це унеможливує адекватне спілкування між учнями й учителем, створює бар'єри у передачі знань і досвіду від учителя до учнів, серед іншого й передовсім у соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі.

Натомість, як офіційна установа, що здійснює цілеспрямовану соціалізацію покоління, що підростає, школа має сприяти застосуванню в цьому процесі Інтернет-технологій. Стихійній соціалізації учнів в Інтернет-просторі має бути протиставлена соціалізація учнів

засобами Інтернет, керована учителем. Для цього потрібно застосовувати можливості і способи зовнішньої та внутрішньої мотивації вчителя, а також формування його соціально-психологічної зрілості відповідно до завдань соціалізації учнів.

Стрімке зростання темпів життя, повсюдне застосування інформаційних технологій ставить учителя в ситуацію, коли він має швидко адаптуватися до змінних умов, заздалегідь планувати розвиток професійних компетенцій, соціальних та особистісних якостей. До того ж, велику роль відіграє здатність до самоосвіти, самонавчання та рефлексії, яка забезпечує імунітет до професійної деформації, що в цілому забезпечує досягнення навчальних і виховальних цілей, які ставить перед учителем сучасне суспільство.

Перспектива **подальших досліджень** полягає в актуалізації педагогічних можливостей Інтернету як складника сучасної дидактичної системи, а також ревізії портфоліо сучасного вчителя.

Використані літературні джерела

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка та соціальна робота у сучасному освітологічному просторі [текст] / О. В. Безпалько // Освітологічний дискурс. – 2011. – № 1. – С. 103–111.
2. Енциклопедія освіти [текст] / гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності [текст] : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / І. В. Гавриш. – Харків, 2006. – 475 с.
4. Кришталь Д. О. Соціалізація як категорія сучасних психолого-педагогічних наук [текст] / Д. О. Кришталь, Д. Д. Кришталь // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. – Вип. 21. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – С. 40–48. – (Серія 11: «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»).
5. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности [текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / А. Ф. Линенко. – Київ, 1996. – 378 с.
6. Литвиненко С. А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності [текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / С. А. Литвиненко ; НПУ імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2005. – 40 с.
7. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник [текст] / Л. А. Найдьонова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Вид. 2-ге, стер. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. – 244 с.
8. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Е. Н. Пехота. – Київ, 1997. – 401 с.
9. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів [текст] : справочное издание / ред.: А.Й. Капська, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухова. – Київ : [б. в.], 2000. – 260 с.
10. Соціальна педагогіка [текст] : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – 4-те вид. виправ. та доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 488 с.

11. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах [текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Г. В. Троцько; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 1997. – 54 с.

Bibliography

1. *Bezpalko O. V.* Sotsialna pedahohika ta sotsialna robota u suchasnomu osvitolohichnomu prostori [tekst] / O. V. Bezpalko // Osvitolohichni dyskurs. – 2011. – № 1. – S. 103–111.
2. Entsyklopeiia osvity [tekst] / hol. red. V. H. Kremen. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
3. *Havrysh I. V.* Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [tekst] : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / I. V. Havrysh. – Xarkiv, 2006. – 475 s.
4. *Kryshtal D. O.* Sotsializatsiia yak katehoriia suchasnykh psykholoho-pedahohichnykh nauk [tekst] / D. O. Kryshtal, D. D. Kryshtal // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova: zb. nauk. prats – Vyp. 21. – Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2016. – S. 40–48. – (Seriia 11: «Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika»).
5. *Lynenko A. F.* Teoriia y praktyka formyrovannia hotovnosti studentov pedahohycheskykh vuzov k professyonalnoi deiatelnosti [tekst] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / A. F. Lynenko. – Kyiv, 1996. – 378 s.
6. *Lytvynenko S. A.* Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti [tekst] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk / S. A. Lytvynenko ; NPU imeni M. P. Drahomanova. – Kyiv, 2005. – 40 s.
7. *Naidonova L. A.* Mediapsykholohiia: osnovy refleksyvnoho pidkhodu : pidruchnyk [tekst] / L. A. Naidonova; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. – Vyd. 2-he, ster. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2015. – 244 s.
8. *Pekhota E. N.* Yndyvydualyzatsiia professyonalno-pedahohycheskoi podhotovky uchytelia : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / E. N. Pekhota. – Kyiv, 1997. – 401 s.
9. Slovnyk-dovidnyk dlia sotsialnykh pratsivnykiv ta sotsialnykh pedahohiv [tekst] : spravochne yzdanye / red.: A.Y. Kapska, I. M. Pinchuk, S. V. Tolstoukhova. – Kyiv : [b. v.], 2000. – 260 s.
10. Sotsialna pedahohika [tekst] : pidruchnyk / za red. prof. A. Y. Kapskoi. –4-te vyd. vyprav. ta dop. – Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2009. – 488 s.
11. *Trotsko H. V.* Teoretychni ta metodychni osnovy pidhotovky studentiv do vykhovnoi diialnosti u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh [tekst] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk / H. V. Trotsko; In-t pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy. – Kyiv, 1997. – 54 s.